

Nr 284.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om
ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr
56 s. 7) angående nationalparker; given Stockholms
slott den 27 april 1945.*

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill
Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att an-
taga härvid fogade förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25
juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker.

GUSTAF.

Axel Rubbestad.

F ö r s l a g
till
L a g
om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7)
angående nationalparker.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker skall erhålla följande ändrade lydelse.

3 §.

Med avseende å varje särskild nationalpark må Konungen i särskilt reglemente eller annorledes föreskriva de undantag från vad i 1 § stadgats, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar, för resors underlättande och resandes härbärgerande samt för utövande av den jakt och det fiske, som prövas utan olägenhet kunna medgivas, så ock för annat ändamål, om det är förenligt med det med nationalparken avsedda syfte eller synnerliga skäl därtill äro.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 6 april 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och folkhushållningsdepartementen anför föredraganden, statsrådet Rubbestad.

I en den 26 mars 1945 dagtecknad skrivelse har statens industrikommision hemställt, att sådana åtgärder måtte vidtagas, att Höganäs-Billesholms aktiebolag erhöle möjlighet att företaga brytning av magnesit vid Äpartjåkko inom Sarjeks nationalpark. Över framställningen har vetenskapsakademien den 29 mars 1945 avgivit yttrande, vid vilket fogats ett utlåtande av akademiens naturskyddskommitté.

Innan jag närmare ingår på framställningen torde jag få lämna en redogörelse för g ä l l a n d e b e s t ä m m e l s e r i ä m n e t. Dessa ha meddelats i lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker.

Enligt 1 § nämnda lag är inom kronan tillhörigt område, som blivit avsatt till nationalpark, förbjudet att förstöra eller skada fast naturföremål eller utbildning samt att bearbeta mineralfyndighet eller bortföra mineral. Det är vidare förbjudet att inom sådant område fälla eller skada växande träd eller borttaga växter eller växtdelar av annan beskaffenhet än bär, som användas till omedelbar förtäring. Ej heller är inom dylikt område tillåtet att jaga, fånga eller avsiktligt döda djur av vad slag det vara må, då det ej sker till försvar mot angrepp å person eller egendom, eller att från ort till annan föra dödat eller fångat djur eller att skada eller bortföra ägg, rom eller bo. Hund må icke medföras inom nationalpark. Förbjudet är också att inom sådant område uppföra byggnad eller stadigvarande bostad, verkställa odling eller beta kreatur. Tavla, plakat, inskrift eller annan störande anordning må icke uppsättas eller anbringas i annonseringssyfte inom nationalpark.

Vad sålunda stadgats skall enligt 2 § samma lag ej leda till inskränkning i enskild rätt, som må vara uppkommen då området avsättes till nationalpark, eller i de rättigheter till bete, skogsfång, jakt och fiske, som äro medgivna lapparna, dock att jakt efter björn, lo, älg eller örn ej må äga rum. Lapparna må även medföra för bevakning av deras renhjordar nödiga hun-

dar. Med avseende å varje särskild nationalpark må Kungl. Maj:t enligt 3 § i särskilt reglemente föreskriva de undantag från bestämmelserna i 1 §, som må finnas nödiga för parkens bevakning och skyddande mot fara, för vetenskapliga forskningar, för resors underlättande och resandes härbärgerande samt för utövande av den jakt och det fiske, som prövas kunna utan olägenhet medgivas, ävensom för annat ändamål som är förenligt med det med nationalparken avsedda syftet. I 4 § stadgas, att Kungl. Maj:t må, där så finnes lämpligt, meddela förbud mot nationalparks beträdande. Redan uppkommen enskild rätt får dock icke därigenom kränkas. Sådant förbud äger ej tillämpning mot lapparna.

Överträdelse av lagen angående nationalparker eller i enlighet därmed utfärdat förbud straffes enligt 5 § med böter.

I Kungl. Maj:ts reglemente den 22 december 1911 (nr 156 s. 1) ha meddelats särskilda föreskrifter rörande nationalparkernas förvaltning samt medgivits vissa undantag från bestämmelserna i 1 § lagen angående nationalparker.

I sin förenämnda skrivelse har statens industrikommission framhållit, att magnesitgel utgjorde en för järnhanteringen och kopparframställningen nödvändig råvara, som hittills uteslutande importerats. Importen, som företrädesvis skett från Tyskland, hade från och med 1945 års ingång på grund av rådande förhållanden helt uteblivit. De lager av magnesitgel som funnes inom landet komme enligt kommissionens uppfattning att för järnhanteringsens del täcka behovet till 1945 års slut eller något längre, medan i lager befintliga kvantiteter magnesitgel för kopparframställning möjliggjorde drift till allenast omkring oktober månad 1945. I syfte att trygga landets försörjning med magnesit till och med juni månad 1946 hade kommissionen undersökt de båda möjligheter, som stode till buds, nämligen import och brytning inom landet. Ett parti om 300 ton hade redan kontrakterats och torde komma att inlastas i lejdbåt inom den närmaste tiden. I övrigt hade kommissionen emellertid funnit möjligheterna att tillgodose landets behov av magnesit genom import i hög grad ovissa.

Beträffande frågan om brytning av magnesit inom landet har kommissionen anfört i huvudsak följande.

Höganäs-Billesholms aktiebolag utförde redan år 1936 ett omfattande undersöknings- och prospekteringsarbete inom det lappländska fjällområdet. Därvid konstaterades, att magnesit av för metallurgiska ändamål tillfredsställande kvalitet funnes, bland annat, inom Sarjeks nationalpark. I slutet av år 1944 anmodade kommissionen bolaget att undersöka, huruvida sålunda förefintliga brytningsställen medgäve möjligheter att frambringa erforderliga kvantiteter magnesit inom kort tid. Den bästa av de hittills kända fyndigheterna är belägen vid foten av Äpartjåkks högsta topp, Perikpakte, på södra sidan och i omedelbar närhet av sjön Perikluoppal.

Vid förhandlingar, som kommissionen och bolaget tidigare under innevarande år fört rörande utnyttjandet av ifrågavarande fyndighet, nödgades kommissionen konstatera, att transportkostnaderna för magnesit från Äpartjåkko voro så höga, att kommissionen icke ansåg sig böra ifrågasätta en på denna magnesit baserad tegeltillverkning. I skrivelse den 22 mars 1945

har bolaget emellertid framlagt ett nytt förslag avseende transport av 500 ton magnesit från fyndigheten. Förslaget innebär, att transport av den brutna magnesiten skall ske medelst flygplan till Stora Sjöfallet, varifrån magnesiten sedan sjöledes skall fraktas till Luleåspens järnvägsstation vid Inlandsbanan. Enär emellertid avsedd flygtransport endast kan ske under den tid, då Perikluoppal och Stora Luleträsk vid Stora Sjöfallet äro isbelagda, måste brytningsföretaget oundgängligen påbörjas redan före mars månads utgång och pågå till omkring slutet av april. Arbetet måste forceras i synnerlig grad för att kunna utföras inom den angivna tiden.

Äpartjåkko-fyndigheten är emellertid som nämnts belägen inom Sarjeks nationalpark. Bearbetning av ifrågavarande fyndighet är sålunda förbjuden enligt lagen den 25 juni 1909 angående nationalparker. Bolaget har åtagit sig att efter eventuell brytning återställa området i bästa möjliga skick. Sålunda komma alla byggnader, maskiner och dylikt som erfordras för bearbetandet av fyndigheten att rivas och borttransporteras, varjämte platsen kring fyndigheten jämväl i övrigt i möjligaste mån kommer att återgivas sitt ursprungliga utseende. Den brytning, som avses, innebär allenast bortsprängande av omkring 150 kubikmeter berg från toppen av en bergkulle i dagen, varför någon fördjupning i markytan icke kommer att kvarstå.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer kommissionen att sådana åtgärder måtte vidtagas att bolaget erhåller möjlighet att företaga brytning av magnesit vid Äpartjåkko inom Sarjeks nationalpark.

Vetenskapsakademien har tillstyrkt framställningen under åberopande av det vid akademiens yttrande fogade, av dess naturskyddskommitté avgivna utlåtandet. Kommittén har däri anförts bland annat följande.

Då för ungefär tio år sedan Högånäs—Billesholms aktiebolag anhöll om rätt att genom provbrytning och diamanthörrning undersöka magnesitförekomsten vid Äpartjåkko i nordöstra hörnet av Sarjeks nationalpark, förklarade kommittén, att den på grund av de även ur teoretiskt-vetenskaplig synpunkt viktiga resultat, som kunde förväntas, icke hade något att erinra mot bifall till framställningen, under förutsättning att undersökningen bedrevs allenast i viss begränsad omfattning och med undvikande av åverkan på nationalparksområdet i övrigt.

I detta sammanhang påpekade kommittén att saken skulle komma att ställa sig allvarligare, om bolaget sedermera återkomme med en anhållan om tillstånd att bryta och tillgodogöra magnesit från fyndigheten, enär först och främst sådant tillstånd icke syntes kunna erhållas utan riksdagens medgivande och gruvdriften måhända skulle göra det nödvändigt att utbryta både magnesitområdet från Sarjeks nationalpark och eventuellt något parti från den intillgränsande Stora Sjöfallets nationalpark, beroende på var utfraktsvägen skulle förläggas.

Den vid foten av Äpartjåkks högsta topp, Perikpakte, belägna fyndigheten är, såvitt man hittills vet, vårt lands största och innehåller högvärdig magnesit. Då transporten på första sträckan till Stora Sjöfallet avses skola ske med flygplan, bortfaller för närvarande frågan om utfraktsväg.

Från naturskyddets synpunkt är Sarjeks nationalpark av utomordentligt värde såsom representerande vår märkligaste högfjällsnatur med toppar, nående upp över 2 000-metersgränsen, djupa dalar, mäktiga glaciärer, öde fjällslätter o. s. v. Naturförhållandena där ha varit föremål för omfattande undersökningar, av vilka resultaten till väsentlig del offentliggjorts i den av framlidne professorn Axel Hamberg utgivna serien *Naturwissenschaftliche Untersuchungen des Sarekgebirges in Schwedisch-Lappland (1907—1933)*.

Före bolagets tidigare undersökningar var växtligheten inom Äpartjåkcos magnesitområde oberörd av mänsklig kultur. Den nu föreslagna mera omfattande brytningen innebär förutom fortsatt förintelse av vegetationen genom bortsprängning av stora partier även viss skadegörelse genom den arbetsstyrka, som förlägges till området, genom uppförande av byggnader o. s. v. Betänkligast är måhända att genom fortsatt magnesitbrytning vid Äpartjåkko en allenast där förekommande och för kändedomen om den svenska fjällfloras historia viktig växtart löper stor fara att fullständigt förstöras.

Oaktat sålunda ett tillgodogörande av magnesitfyndigheten kommer att innebära en icke så obetydlig och ur naturskyddets synpunkt mycket beklaglig åverkan å nationalparken, vill naturskyddskommittén icke motsätta sig den brytning av begränsad omfattning och tillfällig natur, vilken nu föreslagits såsom följd av det nödläge, vari landets försörjning med magnesit enligt industrikommissionen råkat. Kommittén får sålunda tillstyrka bifall till föreliggande framställning, på villkor dock att all möjlig varsamhet iakttages under själva brytningen och att hela det för åverkan utsatta området i överensstämmelse med den gjorda utfästelsen omedelbart efter brytningens upphörande återställes så långt möjligt i sitt ursprungliga skick. Om och i vad mån kompensation för det förstörda området genom utvidgning av nationalparken åt annat håll sedermera kan komma att befinnas vara motiverad, blir beroende av skadegörelsens omfattning.

*Departements-
chejen.*

Såsom statens industrikommission i sin ifrågavarande skrivelse framhållit, har landets försörjningsläge beträffande den för järnhanteringen och kopparframställningen nödvändiga råvaran magnesittegell i hög grad försämrats sedan importen därav till följd av rådande förhållanden numera helt upphört. Huruvida import i erforderlig utsträckning åter kan igångsättas, innan landets förråd av magnesittegell uttömts, låter sig icke nu bedömas. Det synes därför erforderligt att åtgärder vidtagas i syfte att främja brytning av magnesit inom landet.

Den största av de hittills kända magnesitfyndigheterna i Sverige är belägen inom Sarjeks nationalpark vid foten av Äpartjåkcos högsta topp Perikpakte på södra sidan av sjön Perikluoppal. Denna fyndighet torde innehålla högvärdig magnesit och är den ur såväl brytnings- som transportsynpunkter bäst belägna. Med hänsyn till transportkostnaderna har på magnesit från denna fyndighet baserad tegeltillverkning tidigare ansetts icke kunna ifrågasättas. I nuvarande läge torde det emellertid vara nödvändigt att begagna sig av densamma därest tegeltillverkningen skall kunna upprätthållas. Enligt vad industrikommissionen upplyst föreligger numera även möjlighet att transportera magnesit medelst flygmaskin från Perikluoppal till Stora Sjöfallet, varifrån den kan fraktas båtledes till järnvägsstation vid Inlandsbanan.

Enär ifrågavarande fyndighet såsom nämnts är belägen inom Sarjeks nationalpark, är bearbetning av fyndigheten på grund av bestämmelserna i lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker icke tillåten. Då det emellertid såsom jag nyss antytt torde vara ytterst angeläget att brytning av magnesit medges, synes en ändring av lagstiftningen angående nationalparker böra ske. En sådan ändring torde emellertid icke böra ha avseende allenast å det nu föreliggande fallet utan synes, då liknande spörs-

mål kunna uppkomma i framtiden, böra givas en mer allmän räckvidd. Jag förordar därför, att i ifrågavarande lag införes en föreskrift av innehåll, att Kungl. Maj:t må medgiva undantag från vad i 1 § nämnda lag stadgats icke blott i de fall, som nu avses i 3 §, utan även eljest då det av andra orsaker finnes vara av synnerlig vikt.

Den av mig föreslagna nya bestämmelsen synes böra intagas i 3 § förvarande lag och träda i kraft omedelbart efter lagens utfärdande.

I överensstämmelse med vad jag sålunda anfört har inom jordbruksdepartementet utarbetats förslag till *lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker*.

Föredraganden hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över lagförslaget, av lydelse *bilaga*¹ till detta protokoll utvisar, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställer bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Per Eldin.

¹ Denna bilaga, vilken fränsett vissa jämkningar av redaktionell natur är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här utesluttits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 23 april 1945.

Närvarande:

regeringsrådet KELLBERG,
justitieråden GULDBERG,
EKBERG,
SANTESSON.

Enligt lagrådet den 20 april 1945 tillhandakommet utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 6 april 1945, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av t. f. assessorn E. H. Kling.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Bertil Crona.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
27 april 1945.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden
PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST,
DOMÖ, GJÖRES, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och folkhushållningsdepartementen anmäler föredraganden, statsrådet Rubbestad, lagrådets den 23 april 1945 avgivna utlåtande över det den 6 april 1945 till lagrådet remitterade förslaget till *lag om ändrad lydelse av 3 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker*.

Föredraganden anför.

Lagförslaget har av lagrådet lämnats utan erinran. Emellertid ha vissa jämkningar av redaktionell natur företagits i förslaget.

Föredraganden hemställer härefter, att lagförslaget måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Einar Herlitz.